

Издавач Педјелом.

Цијена:
За ПРВУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годишњу 6 ф., на по год.
3 ф., на четврт годишњу 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годишњу 20 франка, на по
године 10 франка, на чет-
врт годишње 5 франка.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Лист за политику и књижевност.

Претплате шаљу се у
платеним писмима, испре-
средњоминистрима: Гл.
Црногорци на Цетиње, а
иначе се и картом укуп-
но шаљу на адресу у Котор
Доник шаљу се уредни-
цу Рукосавићем.

За издање плаћа се од
реда 6 новчића. За издање која
и не додује враћене нема.

ЦЕТИЊЕ, 25. Августа.

Рекосмо у прошлом броју листа на овом мјесту, да бисмо могли бити задовољни са установама и заводима школским, који су код нас у живот студирали, са наставним и просвјетним начелима, која су код нас узаконена.

Нема тога, који не би дао за право влади нашој, кад она у својој просвјетној политици иде за тијем, да основца знања што више прошири и расири, па цијелу масу народа, па кад у то име приповлачи млади нараштај, без разлике пола, да походи елементарне школе, у којима се основна настава удјељује.

Са основном школом престаје свака даља обавеза за нараштај, те се учи. Влада се наша постарала, те је и гимназију на Цетињу основала. Но у гимназију не мора сви и ако коме може бити, према кеси и памети. Ту нема никаквога приморавања, нити треба да га буде. Гимназијског образовања не мора имати сваки син ове земље.

Према нашим приликама нама би још за неколико година довољне биле основне школе и ова гимназија те је већ имамо. Тек ако би се још у Бару или Уцињу уз основне школе при-
дао још који тјечај поморске наставе ради тамошњег народа, који се бави поморством и живи од њега.

Али ако немамо тражити више што од основних школа и једне гимназије, питање је, можемо ли бити задовољни с основним школама оваквима какве су сад и с гимназијом оваквом каква је.

Човјек може бити задовољан с неким стањем, које постоји, а ипак жељети да оно буде још боље. Та жеља не треба ни да оставља човјека, јер у њој лежи ваља будно подстицање на напредак. Као у свему осталом, тако баш нарочито у просвјети напредовању нема краја. Никад човјек не може рећи да је готов, да је све савладао, да је постигао највиши степен савршенства. На тако и народ.

Кад се обазремо на данашњу нашу основну школску наставу, не можемо скрити, да би смо жељели, да имамо у Црној Гори још виши број основних школа и да су нам те школе још боље.

Ако смо добро извјештени, данас има у Црној Гори свега 40 основних школа. То је мало за проширену Црну Гору. Говоримо и још више било је и онда, кад је Црна Гора била „уска и тијесна“. Кад се Црна Гора проширила, ваља да се прошири и број основних школа, из којих се просвјетно зраче просвјете. У ослобођене крајеве Црна Гора има да унесе луч просвјете. То се не може урадити како би ваљало, су тако малим бројем основних школа. Има пространа крајева наше домовине, у којима нема никакве школе.

Знамо врло добро за тешкоће, с којима се ваља борити код нас при оснивању школа, тешкоће мјеста, положаја, климе, навика и т. д., које су непознате у другоме свијету. Али као што нас сваки напредак скупље стаје него другога свијета, тако и на просвјету морамо „размјерно“ више трошити него друго државе. Шта више, ми се морамо усилити, да савладамо све тешкоће које нам у том правцу на путу стоје, јер што урадимо паметно за школу и просвјету, стотруко ће нам се накнадити.

Број основних школа ваљало би дакле прије свега повећати. Не би

премнога било, ако би их у Црној Гори бар два пут толико било колико их данас има. Сваки срез наш ваљало би да има по једну основну школу, на годном мјесту положену, како би у њу могао ићи сви дјеча из села тога среза. Осим тога и свако понеће село могло би имати своју школу. А да би начело обавезне наставе остало не само написано на карти по да би у самој ствари прешло у дјело, т. ј. да би дошла сва црногорска дјеча, мушка и женска, била приморана да походе основне школе, пукино је, да власти наше свом енергијом око тога настојавају и да постојећи школски закон буквално и у свом пространству његовом изводе. Тога ради било би пријекто нужно устројство врховне наставне и просвјетне власти.

Одмах за тијем долази и друга ствар. Није доста само имати велики број школа, но треба те школе и да су добре.

Ту смо дошли на једно питање, о којем код нас треба најобилније размишљати. Да школа добра буде, највише зависи од добријех, т. ј. довољно спремијех учитеља. Дјеча су иша — о том смо се сваки пут увјерили — од природе најбољи наставни материјал што га је Бог могао дати. Ту је одјеком природна даровитост, каква се само пожељети може. Мислимо, да се у цијелој домовини нашој не ће наћи ни један наставник, који би смио изнудити, да у својој школи за то није могао ништа урадити, што је добио под руку дјечу од природе туну и глупаву.

С те стране, дакле, не стоји питање на путу да нам школе добре буду.

Али, на жалост, није тако што се тиче спремности наших учитеља. Већина наших учитеља није се спремила за своју струку. Не велимо ни за једног од њих, да нема добре воље и да се не труди што више може око свога донета мучног задатка. Али све је то залуду, гдје нема довољне спреме. Учитељство је струка као и свака друга, па још како и мучна и тешка струка. За њу се ваља нарочито спремати, као и за сваку другу струку; ваља с успјехом свршити учитељску школу. Није ту доста свршити неколико разреда гимназије или реалне, па бити одмах учитељ. Шта више, може неко с најбољим успјехом свршити и цијелу гимназију, па и универзитет, а опет не бити способан и спреман за учитеља. Најбољи професор на каквом факултету универзитетском, ако хоће доктор философије, да га ставите у основну школу пред дјечу, могао би бити најгори учитељ.

У кратко: учитељ основних школа мора се спремити за своју струку, мора добро научити учитељску школу, такозвану препарандију. Само онда може бити добар учитељ и на свом мјесту. Врло су ријетки, који својим трудом накнаде то што им фали.

Како се наши учитељи основних школа већином нијесу спремили за своју струку, то и наше основне школе, поред најбоље воље и највише ревности наших учитеља, ипак не могу одговарати оправданим захтјевима, који се на њих полажу.

Колика је у том оскудица код наших основних школа, види се најбоље на дјечи, која из тих школа поступе у овдјешњу гимназију. Ту се на први поглед види толика неспрем-

ност у дјечи, да професори гимназије до неколико година имају мучке и натега, док спреме дјечу у свим основним знањима, која су требала већ до-
нијети из основних школа и без којих се с њима ништа не може почети у гимназији. Тако и, пр. дјеча долазе у гимназију готово без икакве спреме из свога рођеног српског језика, а то би требало да им је темељ за изучавање других језика, с којима се одмах почиње у првом разреду наше гимназије: језика латинског и француског. Немајући тога темеља дјеча не могу да напредују ни у тим страним језицима, и тако професорима гимназије не остаје друго него или да веома споро корачају напред у тим предметима, или да их напусте у првом разреду са свијем, како би дали довољно времена професору српског језика, да дјечи надохвади оно из тога језика што су требали примити већ у основној школи. Тако је више мање и у другим предметима. Разумије се, да је то с једне стране велики и истинит губитак времена, с друге онет стране ремећење цијеле системе гимназијске наставе.

Питање се овдје породи: како би се могло доскочити том недостатку? Како бисмо могли доћи до спремијех учитеља за наше основне школе, и има ли начина, да се данашњи учитељи наши паклајмо спреме, колико се боље може, за своју струку?

Одговоримо и на та питања првом приликом.

Састанцима царева, као представника великих сила у Јевропи, ваља се особита пажња поклањати, и то с пуним правом, јер крај свијех уставних права и повластица, које „народи“ у Јевропи уживају, царски су која ведре и облаче.

Састанак је овакових био већ неколико пута, а има већ близу три године, како се без прекида говори о састанку руског цара и аустријског. Говорито се, а никако да дође до тог састанка.

И данас се много збори о томе по новинама, по овога пута чини се као да се ће остати код самог збора. Нагледа као да се ће зближа остварити тај састанак, истина не између двојице него између тројице, т. ј. ако новине добро угађу, имали би се састати цар аустријски, руски и немачки.

По „Пештанском Лојду“ имало би то бити у мјесецу Септембру, дакле још за коју педјелу дана. Цар аустријски задржаваће се на маврима своје војске до 1. Септембра (по нашем календару), а цар руски излао би стити 3. Септембра у Варшаву; онда би састанак могао бити још прве педјеле мјесеца Септембра. По реченом листу цара аустријског пратиће на састанак велики војвода Албрехт, а то је врло вјероватно, јер је тај високи чин царско-аустријске куће највећи пријатељ добродошлице и споразума с Русијом. По једној вјести из берлинског „Нац. Цајтунга“ цареви би пратили њихова три министра иностраних дјела: граф Капоти, кнез Бисмарк и Гире. Гдје је уречен састанак, то се још право не зна, али и о томе се већ свачија питања. Берлинске новине хоће да знају, да ће састанак бити негде на пруском земљишту; друге онет вјестити гласе, да ће бити у Потоцкој, дакле у руској држави. Једна бечка депеша у париском „Гаву“ наводи, да ће састанак бити на двору графа Артура Поттоа у Крешенци

у Галицији, дакле на аустријском земљишту. По томе види се, да се право не зна, гдје ће бити састанак, и да новине дотичних држава куку то питање свака на своју страну.

Али није ли такмо у том, гдје ће бити састанак, јер то је на почетку питања дипломатске стивеније, које ће се решити онако како за најбоље нађу они које се састају.

Главни је сам састанак и његов политички замањак. Да би се колико толико с разлогом могло судити о томе, нема бољег начина, него обазријети се за неколико година назад, јер у овом, што је било, лако се може наћи објашњавајућа подлога за оно, што може настати. Не стоји увијек, да се догађаји у историји не понављају, а и ако се не понављају, они су ипак као у ланцу неком тијесно и чврсто укарисани, те се морају у цијелој вези својој посматрати, ако се хоће о њима тачно да суди.

Познато је, дакле, да је потоњи састанак тројице царева био у Берлину године 1872, опет бив у мјесецу Септембру по новоме календару. То је било одмах на успостављање немачког царства. Тада су своје владоу пратили кнез Горчаков, граф Андријаша и олет кнез Бисмарк.

Плод овога састанка био је: тројепарски савез, под којим се водило потоњи велики руско-турски рат са својим претходницима: ратом између Црне Горе и Србије с једне а Турске с друге стране, и својим заходницима: окупацијом Босне и Херцеговине од стране Аустро-Угарске.

И тада, кад је углављен тај тројепарски савез, као и данас, много се узмучно био политички свијет, да му докучи змија и тужне најлаге. Кнез Бисмарк није оклијевао, да узнемиреност свијету протумачи рашта су се три најмоћнија цара у Јевропи са-
стала. Он је казав једној депутацији берлинске општине, како се висока господа, те су се стекла у Берлину, не ће разлићи одатле с препареним ва-
дама. „Ниједан од њих — рече тада Бисмарк — није дошао онамо са же-
лама, па које сви остали не би могли пристати. Састанак није изазвао как-
ва нападна памјера или или оне силе, у овом или овом правцу. При-
јатељски лични састанак царева утвр-
диће код пријатеља вјеру у одржање мира, а противницима ће отежати на-
рушење мира.“

Бисмарк је па дјелу „потодно, а и само што се тиче Емаче и пе-
нијех интереса, за доје је, разумије се, по-
сему највише стало. Тројепарски савез није сметао рату на истоку, али је помогао, да за пријеме тога рата Француска не нападне на Русију, а то је оно, за чим је ишао Бисмарк, ко је склапању тројепарског савеза. Тројепарски је савез трајао до берлинског конгреса, тамај докле је Бисмарку требало да своје цијели постигне.

Сада се онет објавља. Нема сумње, да ће се и сад кроз све значајне листове ујерњавати, да је и овај састанак сминавен само на одржање мира у Јевропи. И томе ваља дошта пуну вјеру полагати, јер је једна од опшних сила, која ће се ва-
доћи састати, није р-
води ратом, на не може допустити да други не стварају ситуацију, јом би се општа мир дошо у опасности. Наван свачије сумње је, да ће са-
они и изложни државници се, а у-
ти у томе и да ће станасти пажња

407 PAPER DA JOURNAL DEBATE.

пандуре, да не хуште људе у сабор, а ви овдје не дајете говорити. Како је то? (Бука. На левици одобравање).

Председник: Бај је и вап. Д. Старчевић и Тушкан: Није вап, него вап и Мађари, који сте дошли иза Мађарима и Шваби. Он вап не треба сада. Он јаше на земљи и на вама. (Страшна бука).

Председник: Изволите и мени доћи, нап се са мном разговарајте.

Д. Старчевић: Ходите ви овамо, а и овако се можемо разговарати.

(Бука. Непријатност. Мир! мир! Позовите га на ред).

Председник: Ја предлагам да се г. заступник др. Давид Старчевић искључи на шест дана из сабора. (На десници одобравање).

Д. Старчевић: Срам вас било! Искључујете ме, само да лакше издајете народ.

Председник: Видим, да сједишца не може даље трајати, с тога дижем сједишцу и уричем будућу сајутра у 10 сати.

Сјутра дан, 15. окт. м., текла је сједница, на "Нар. Новинама", овако:

На дневном је реду приједлог саборског председништва, стављен у јучерашњој саборској сједници, да се заступник др. Давид Старчевић искључи на шест саборских сједница. Председник изјављује ријеч заступнику др. Давиду Старчевићу.

Заступник др. Давид Старчевић: Узимајући ријеч, да оправда своје јучерашње ријечи, сјећа се ове изреке: Човјек умје а Бог одлучује. Никад није био тако тврдо одлучио, као јучер, да мирно каже своје мишљење, ао председник бојећ се ваља сахрањити, пренаглио се те га прокидао, а најпослије му узео а ријеч. А нашто, јер је споменио ријеч соба. Да та ријеч не може бити за никога увриједом кажаћу својим ријечима. Стари Римљани, од којих може свијет у сваком погледу учити, имали су своје скупштине на мјестима које зваду "овале" (фор). Да је овдје но јучер рекао, да је ово фор, као што су Римљани звали састајалишта својих скупштина, незнам што би г. председник био рекао; у том тору састајали су се мужови, који се одликоваху знаменитим и јунаштвом. Ја ово зовем соба, а ви неки сабор, не ја би могао помислити, да је овдје и кристала што, то можете и сами помислити.

Председник позива га због тог недојасног израза на ред и на стар. (Живно! у кући).

Заступник др. Давид Старчевић: Утећи увијек сам настојавао, да научим све ово, што је код других народа добро. Читам такођер и расправе талијанског парламента, ах вијесам примјетио да би председници иђе тако поступили као код нас. Имаш овдје лист "Corriere della sera". У њему читам говор талијанског заступника Деллундиче, који је парламент назвао "bagassa parlamentare" (парламентарна барана). Што је на то учинио ондашњи председник Бјанкери? Укорио га је, но послејој говора овим ријечима: Не могу дозволити, да се г. заступник служи изравима, који вршећу кућу. Талијани зову парламент камра, а што је камера друго него соба? И Францези зову "chambre", што је опет само соба. Знам из прошлости, да су Мађари држали своје скупштине на пољу, на зар би било кога увриједило, да се је рекло: на овоме пољу. Да ли би га председник био аа то укорио? За примјер, како поступају председници других парламента, спомињем само аустријску заступничку кућу, у којој је Шенерер једном агодом дозвао заступника, да су поткупљени; председник га је за то укорио али му није узео ријечи. Зашто се овдје дружије поступа? Ако сам овакав, то сте ме оваковим учинили (Охо!) те за то слушајте сад мој опоручни говор.

Велики мађарски патриота Деак, говоривши год. 1861. о Хрватској, рекао је: "Хрватска има своју територију те није никада била утјеловљена краљевини Угарској". А што сте казали ви, господо, а ова господо (показује на чланове независне народне странке) која су се од нас одвојила? Казали сте, да је Хрватска цијелоуни дио краљевине Угарске. Издали сте дакле и оно, што вам је давао сам вап противник (Бука и негодовање на десници и у средишту); што сте дакле добра учинили за народ? Ви господо, који путујете у Будимпешту, кажите ми, колико сте пошљених година измислили штитора за народ? (Негодовање и бука на десници и средишту.) Да се народу прода и пошљених година. Мађари право имају, што с вама и с нама тако поступају, то би вас ја упрегao по четворцу и оро с вама.

Председник г. Крестић: Не могу дозволити, да г. говорник говори тако непристојно.

Заступник др. Давид Старчевић: Госп. председнику јачамо су добро познати одношаји у нашој земљи, те нека ми по души каже, може ли овако потрајати ма само годину дана. Ви сте сами бацили на наше судство највеће рекриминације, деморализи

рали сте школе, довели сте народ догле, да се је морао и да ће се дивити на устанак.

Председник г. Крестић: Не могу дозволити да се овдје зове на устанак; позивајем говорника на ред.

Заступник др. Тушкан: Ово није глорификација устанка. (Председник зови.) Заступник др. Старчевић: Молим, да др. Тушкана позовете на ред; кака је говорим, ни увијек тако маневрирате, да ме који од вапних или вапних чланова прекида или диже буку, само да ми можете узети ријеч. Ако ћете ви мене убити, ја ћу прије вас десет. Да сте створили, који имају изолу душе и срца, па да вам је предочити плач и невољу народа, можда бисте гледали, да је понеке ублажите.

Кад су моји изборници изабрали у сабор, ја сам им обећао, да ћу све, што овдје будем говорио, дати тискати, нека то проучавају, па кад се не би са мном слагали, тада ћу оставити ову саборницу. Да ви нијесте тако криво накети . . .

Председник: То више не могу допустити, те вам с тога узимам ријеч.

Заступник др. Старчевић: То неће бити док сам ја овдје. (Бука и негодовање на средишту и на десници.) Ја вам кажем, да нијесте криво накети, а ви хоћете да будете; молим г. председника, да у ме не задржи. Ја се ово обуздавам, колико само могу (Смијех!) у нади, да ћу вас, ако још имате душе, довести на прави пут. Ви нас у вапним службеним и полудружбеним новинама свакојако грдите и изазивате, а помажу вам то и господо од независне странке. Када се пак ми тобоже да бранимо у нашем гласилу, излази оно сасма у бијелом руку, те ми бар допустите, да се могу овдје бранити. Ви нас у народу слабојако одрицате, војујете против нас непоштеним начином. Како војујете против мене казћу вам, што ми је рекао један од вапних чланова, како сте на име у вапном клубу говорили, да се ја за некога искљученога ћака за то одио топло заузимах, јер је то мој син. (Бука и негодовање на десници.) Гласови: Кажите, ко је то? Заступник др. Старчевић: Ако хоћете знати, то вам је заступник барон Змајић, који ми је то код Прукиера приповедао. Кад ви против нас овако поступате, нећемо ми ми имати према вама никаквих човјечанских обзира. (Бука и негодовање на десници и у средишту.) Заступник барон Змајић утиче у ријеч говорника. Заступник др. Старчевић: Извеште га вап, јер ћу му врат сломити. . . (Силна бука.)

Председник: Овакови призови право срамоту цијелом народу; ја то нећу ништа долаштити, па ако се будете још једанпут послужили таквим изразима, узео ћу вам ријеч.

Заступник др. Старчевић: Ви ме непрестано прекидате. (Бука и негодовање на десници и у средишту.) Незнам има ли ваће покорне на свијету, него овдје уз вас говорити. Моје говоре у сабору непустите у народ већ му их отимљете и тиме га буните.

Велики жулан Вардијан: Јер су дружије тискали него говорени. (Гласови: Тако је, истина је.)

Председник: Ви можете учинити приједлог, да се томе доскочи, а овдје имате се држати ствари.

Заступник др. Давид Старчевић: Ми смо у народу већина, а не ви, но мађарски новци посладе нас у сабор, гдје радите, како Мађари хоће. Ви на мјесто да овдје заступате народ, издајете га, горе говорите, како се жели чути. Ја се сматрам одиованим небити у друштву, које нашта не ради него на штету и срамоту народа. . .

Председник: Јер се служите непристојним изразима, те вршећу достојанство ове куће, ја вам узимам ријеч. (Живно на десници и средишту.)

Заступник Давид Старчевић: Ја ћу говорити.

Председник: Ја сам изјавио, ви нећете више говорити.

Заступник др. Старчевић: Ја ћу говорити, или док сам ја овдје, неће ни један вас говорити. (Силна жагор, негодовање.) Или ћете мене слушати, или ни један вас неће говорити.

Председник г. Крестић позива у заглавну буку, коју дижу заступници др. Старчевић, др. Тушкан и други, бијелица г. Стековић, да прозвуче имена, јер је захтијевано, да се о искључењу гласује поименце.

Бијелица г. Стековић чита имена. Заступник др. Старчевић, који није ни часак престао бучити и прекидати председника, узима са каупе саборски пословник те чита громким гласом §. 41. На ову нечувену провокацију диже се на десници и у средишту права бура негодовања. (Гласови: Гласујмо поименце.) Чланови деснице и средишта, устајући са сједала, похите председничкој столицу, окруже ју вичући: Гласујмо поименце!

Заступник др. Давид Старчевић: Бучи тако, да је свака даља расправа постоућа. Видећи то председник г. Крестић диже сједишцу.

Сад се догодио ужасан призор. Заступник др. Давид Старчевић, који ваје на

часком престао бучити и изазивати, рече: Ја ћу говорити, или ако се хоћете тући ступите овамо. Заступ. барон Змајић корачи према др. Старчевићу и вели му, ударајући се у прса: Туците! Заступник др. Старчевић: Ступите ближе! Барон Змајић приступи, а др. Старчевић, махнувши руком, удари заступника барона Змајића, (Негодишња старца, по прсима тако, да би се барон Змајић био срушио, да га други чланови сабора нијесу придржали. Све стоји запањено. У тај мах позети заступник Мраовић из средишта, те се утисне међу барона Змајића и заступника Давида Старчевића; с друге стране заступник преко клупа, догача заступник Каменар, те се постанх пред заступника др. Давида Старчевића, кога у исти час окружише и други заступници крајње деснице. Призор побуђује у кући најбољњу сензацију, која се црта на лицу свих присутних. Заступник др. Давид Старчевић немишљиво се с мјеста, грди и неје, што само повећава тензију ове немирене ситуације.

Овако је могло трајати добре по уре. Председништво сабора, којему је одмах пријављено кобни догађај што се је десило у саборници одреди потребите мјере. За по сата сакунуше се у трјемонима куће оружјани и потребит број градских стражара; дођоше градски капетан Зорац, редарствени појереник Видовић, и оружнички капетан Вулетич.

Међутим испразне се галерије: у саборници стварају се групе, очекујући, што ће даље бити. Саборски квестор г. Кузмановић и редарствени појереник г. Видовић, праћени двојицом градских стражара, приступе к заступнику др. Старчевићу, те га моле, да се укљони из дворане.

Заступник др. Старчевић: Ја неidem, ја сам овдје заступник народа; мене је послао народ; мени овдје нема нико заповиједати.

Чим су ова двојица отишла, ступи у дворану оружнички капетан г. Вулетич, праћен неколицином оружника, те га замоли, да изводи осталих саборских дворана.

Заступник др. Давид Старчевић: Ја неidem, по чијем ви налогу долазите, покажите ми писмени налог. У исти мах прасне др. Старчевић у силан смијех, а затим уозбиљив се онет: Ја се неуклањам од само силе. Пошто му је оружнички капетан Вулетич изјавио, да би евентуално морао употребити и силу, заступник др. Старчевић, кога неговина политички пријатељи, окружујући га са свих страна наговарају, да се укљони, оставља коначно саборску дворану, те се праћен оружничким капетаном и оружницима упути саборском двораном у клупску собу опозиције, а остале у тријем и на улицу, докле су га оружници испратили.

Послије десет часака председник г. Крестић настави сједишцу. Заступник др. Тушкан, модећи ријеч, пита, зашто је саборско председништво дало оружаном силном укљонити из дворане заступника др. Давида Старчевића.

Председник г. Крестић, одговарајући на овај унут реканитуира горе споменуте агоде те вели: Када је председништву пријављено, да је заступник др. Давид Старчевић дјелотворно нашао барона Змајића, морало је оно у тој наванредној прилици прихватиати неопходне одредбе. Саборски пословник непрехићу ништа да тако наванредно оконости, јер не може претполагати тучу и злоству. Зато је саборско председништво у наванредним оконостима морало одредити а наванредне мјере, те је, да чува част и достојанство куће, дало заступника др. Давида Старчевића силном извести из дворане. (Бурно живно на десници и у средишту.)

Заступник барон Змајић узима ријеч за личну приједбу. (На десници буче; гласови: Чујмо!) Заступник Змајић: Нека Бог помогне мени и мојој дјечи, ако сам никада изјавио ријечи, које ми г. заступник др. Давид Старчевић меће у уста. Ако сам ја с госп. др. Старчевићем разговарао поудано и појерљиво, нијесам ипак ниједне и никада изустео, да се је у клубу страже изада о том итегод говорало. Ви ме, господо (окрећући се према средишту и десници) јачамо недржите за шмијови. (Не! Не!) Молим аноуку кућу да ми опрости, ако сам на промацију заступника Давида Старчевића унутријебно непарламентаран израз, изустивши ријеч: Туците! То сам учинио, јер Барто Змајић непознаје страха; данас имам 70 година па ко ме позива, знаде да сам у агоди и живот на велику метао. Заступник др. Давид Старчевић рекао ми је, да сам пропазали. Жалим, да ту на галерији нема моје супруге, којој имам захвалити да нијесам пронао и да немам данас ни једнога пољача дула да ведугујем никоме ништа, до да Богу за своје пријехе. Молим, да високи сабор намоли ове моје ријечи пријати на запис. (Живно на десници и у средишту.)

Заступник г. Крестић: Мишкатавић жели, да се најприје гласује о искључењу заступника др. Давида Старчевића, а истом послје може се повести ријеч о другим стварима.

Заступник др. Деренчич: Никад нијесам се слаго с парламентарним понашањем заступника Давида Старчевића, те

то понашање а данас што савијаше осуђујем, знајући, да немало несуджи на част сабору. Ншта се само, да да је председништво било властито, дати путем силе укљонити из саборнице једнога члана сабора мимо закључка саме куће. Сјећах се, како се је на пријеме Стурџа у Негаској анала догодило, да је влада дала заповијест којета заступника народа, али нема примјера у појестии негаској, да би се која заступник био по излогу председништва силном из дворане укљонити; нешта се, да да је крил барон Змајић или др. Давид Старчевић, да ли се је овај или овај пристоло, понашао, већ је овдје у највећој опасности лична слобода заступника, па што се је данас догодило доктору заступнику Старчевићу, могло би се сјутра догодити заступнику Рогундићу, кад би др. Старчевић имао владу у рукама. Вап даме мјере председништва изазивау танофер и ацредан приједлог, те ја предлагам, да сабор изазове одбор терораче, који би имао још данас извештети о том, да ли могу настати такве опасности у којима може председништво дати кога заступника силном из дворане укљонити.

Председник г. Крестић: У наванредним случајима дужан је председник одредити наванредне мјере. Самоме, међутим, приједлогу, нијесам никакво противан.

Заступник Буро пл. Бурковић предлага: да се у данашњим наванредним и нечуљним приликама призна оправданост предузетих наванредних мјера и да се са одобравањем прими на значаје поступак високог председништва. (Живно одобравање на десници.)

Председник г. Крестић: Ја се подергавам одлучи високе куће. Кад један члан куће чини насиље, као што га је чинио др. Давид Старчевић, кад силном тобо расправу да осујети, онда сам био властан уоптријебити средство, те мирном душом очесујем одлаку високога сабора. У осталом, по што некој господи није право, ја подажам част председника. (Десница и средиште стоје пренеражени овом одлуком саборскога председника.) Заступник Фолановић: Немојте правити комедије. Ви сте већ десет пута чет пошљили. Вас би ваљало бацити на прозор. На левици дижу силну буку.

Председничку столицу заузима потпредседник г. Хрват, те ставља на гласовање приједлог о искључењу заступника др. Давида Старчевића. Кућа, устајући са столица, прама приједлог огромном већином гласова.

По том гласује се о приједлозима заступника др. Деренчина и пл. Бурковића. Кућа прама огромном већином гласова приједлог пл. Бурковића, а одбацује приједлог др. Деренчина.

За гласовања збивају се опет бучни призови, појечући од левице.

Заступник Ткачић, приједлажући председништво сабора, вели: Председништво безобразно лаже. (Сензација и негодовање на десници. На ред! Срамо а!)

Председатељ предлага, да се заступник Ткачић, који је тешко позоријено достојанство куће и председништва, искључи на шест саборских сједница.

Заступник др. Тушкан: Ово је шиполука разбојника.

Председник г. Хрват етиш вајући оторченост на десници и средишту, предлага, да се а др. Тушкан искључи на шест саборских сједница, те закључује сједишцу, уричући будућу са послјејојетне у 6 сати.

Политички преглед.

Азијско разбојништво, за сад само водено, прихватило на се скоро сву пажњу јевропских политичара. Јуначки размах адмирала Курбета кроз ушћа ријеке Миње до Фу-Чеуа, уништење изијећег оружника китајског, повратак до ушћа тамеуу обало ачијанских фортика, од којих су некеје у криш укључењене а скоро све оружане добрим крупним и арстронотским топовима, па ипак не само да неможемо нахулити француском бродову, него им тонови умукнуше а вијека им се разбојежа испред француског огња: Све је то одушевело француски народ, задивило пријатеље, а немало изненадило непријатеље неговне. Дописник "Тајмса", тог најјачијег алобника нове славе француског јунаштва, јавља из Фу-Чеуа да се све китајске војске даде у бјегство. По првом прегледу суди се да је под огњем Курбетових бродова пало 1000 Кинеца мртвих, а 3000 могло је остати рањених. Французи пак стајау је јунака иштва испод фортика свега десет мртвих (од којих један официр), и 41 рањеника (од којих 5 официра). Послије свршене боје састаја су се сви бродови Курбетови у луци Ментонској. — Док једни мисле, да ће Курбе сад заузети Келунг на Формози, други веде да ће прво појестии оток Хајлиан. По овој прилици да ће бити и једно и друго и може се сматрати да су та два велика, плодна и богата отока већ у власти француској. —

Министарски сајет у Паричу, изјавио захвалу владе Курбету у јуначкој морнарици на славној побједи, закључио је

замјенили генерала Милоша досада-
шњег заповједника војске у Топлину, који
је био у злици с Курбетом, генералом
Бријер де ла Роом; и то се сматра као
велико задовољење морнарице.

Много су се убунили новине због
пуца француског посланика берлинског у
Варцину кнезу Биомарку. Подунавачки ви-
јести берлинске мисле да је пошто путу
обавјештај и умирење кн. Биомарка у по-
гледу китајских отока Форноза и Хајшана,
гдје има доста њемачких трговаца.

Три цара још никако да се састану.
По ујеру са свих страна, да је са-
мо дан још неизвјестан. О мјесту са-
станка, о коме се мало прије мислило да
ће бити на аустријском земљишту, сад се
већ ни аустријски листови не сумњају
да ће бити на руском, по свој прилици
близу Варшаве.

Кесар Франц Јосиф I. примио је
у Араду, коме је био дошао да види вјеж-
бање војске, подворење свештенства трију
хришћанских вјера; католичке, унијатске
и православне. Том приликом је Кесар,
одговарајући на поздраве дотичних прво-
свештеника, изрекао неколико значајних
ријечи. На име је нагласио католичким вла-
длама, да ће они увијек бити у његовој
милости, докле год буду одрађивали своју
паству од омраза и зајевидо с њивјерни-
цима. То се тиче анти-сепитизма, јер се зна,
да је и католичко свештенство потицало
мржњу народа мађарског против Чивута;
бар тако мисле Чивути те о том увјерише
и Тису, код кога су свамоћни, а Таса
успио да увјери Кесара. — У одговору на
поздрав митрополиту-патр. Берману Анђе-
лићу рекао је Кесар да су њему познати по-
двизи патр. митрополита, којима иде на то
да његова паства (православна Срби), по-
ред очувања своје народности и вјере, не
заборави ни својих дужности према домо-
вини. — Од како је Франц Јосиф I.
метнуо на главу круну св. Стевана, то је
први пут што је јавном приликом, на угар-
ском земљишту, признао оправда-
ност његовања једне и саме царске на-
родности. Је ли тој значајној изјави
дао повода умјеренији правац у политич-
ком понашању тамошњих Срба и али има
дати прилику измјерити г. Ђ. Анђелића са
народом тамошњим, са његовом паством,
без чега је мучно задовољити настојању
државца столице Чарнојевића на кавоничку
анексију Босне и Херцеговине; — али се,
напокон, тим Кесарским ријечима има
тражити повод у спољној политици, свако-
јак је то врло јасан знак времена, и
ми се не сумњамо да Срби Војвођани
неће пропустити прво згоде, те се удамо
да ће се користити том новом струјом у
највишим појасима, у толико прије, што
струје у там висинама, као и у природи,
врло живо протичу.

Сабор хрватско-славонски затворен
је 31. (20.) Августа краљевским поздравом.
Прије прочитања краљевског ручног пи-
сема поздравно је посланике потпресједник
Мирко Хрват и честитао је сабору два, у
повјесници домовине врло важна посла,
што их је срећно спршило, прво уједиње-
ње војне крајине са грађанским дијелом
земље, а друго, узакончење самоуправе
православне цркве, којом се покајала
стољетна неправда.

Ескадра адмирала Курбета оставила
је луку Мат-Сон и пошла је према Хај-
нану. Што се вине појединости долаже о
славној победи на ушћу ријеке Мине све
је веће одушевљење за разумни распоред
и јуначко преглашање Курбета. Јакоћа
његове побједи тумачи се тим, што су ки-
тајске тврђавице окружене с мора, а он
их је напао на ријеке с копна. Намјештај
тих фортифа бива је Французима добро по-
знао, јер их је издао Француз, немар
Жикел. Ипак, да су Китајци били пакли-
ни, окретивји и смјелији, Курбе је могао
бити одјељен и пронао би.

У Швајцарској се почела велика
агитација у корист свјетовне власти на-
цине; једну велику изјаву у том правцу
потписало је све владичанство, архиепископ
толедански, патријарх индијски и т. д. и
многа владетела.

Д О П И С И

С. А. ПОДГОРИЦА, 20. Августа. —
У прошлу петак удостојено нас је својом
владачком поштом Његово Височанство
Господар-Књаз са Његовом Свјетлости
Престолонаследником Дачићем, у пратњи
својих ађутанта, и одео је на Вранице
Њиве, 3/4 сата ванш Подгорице.

Јуришници дан ступања на престо
турског царевине Њег. Велич. Султана Аб-
дул-Хамид прославио је у овој вароши

по Господаревој високој наредби најса-
чашнијим начином; зато и покушах да ту
свечаност у кратко опишем.

На 11 сати пред подне узараћена
војска у свечаном реду и под бојним за-
ставима у војничком реду шаће се пред
турским чамцима, а мјестно мухамеданско
становништво уђе у чамцију ће такође
стиже и царско-турски извјештајни посла-
ник и опуномоћени министар на Цетињу,
г. Цевад-паша са особљем и по поезу на-
ходећим се ондје царским чиновницима, а
тако на подне дођоше да присуствују
турском богомољству, г. В. Станко Радонић,
министар иностраних дјела и ађутанти Њ.
Височанства са још другим вишим војни-
ким и грађанским старјешинама.

Кад се изашло из чамце, војска де-
филуваше, и уз грмљаву топова, која са
табје на Рибници пуцаху, заири се у три
пута: Да живи Султан Абдул-Хамид!

Г. Цевад-паша отпуша је војском
до свог стана, ће је примао честитања
свих виших достојанственика пригорских,
преставника грађанско, духовно и војне
власти вароши ове од обије вјероисповје-
сти.

Дућани и радионице без разлике биле су
изађан затворене. Народ се веселио, пје-
вао и играо; особито пред државним зда-
њем у вишем обиму играо је мјешовито
оро православног и мухамеданског станов-
ништва уз разне свирке ће је био прису-
тан и Њ. В. ађутант г. Шако Петровић,
који усташе и у средини блуњеног наро-
да издрави здравицу у здравље Његовог
Величанства Султана Абдул-Хамид изра-
вљујући у својој бесједи жале, да га Бог
дуго познати на престоли отоманског цар-
евине, и да утврђено пријатељство између
њих и нашег узвишеног Господара-Књаза
остане чврсто и невређено за сва времена.
На крају бесједи одушевљено ускли-
ну: да живи Султан! које народ громо-
гласно више пута повтори. Још је Њег.
Височанство Књаз у част Султанове свет-
ковине благонагодно почастити војску и
све грађанство вароши ове свакојаким
пјехом.

У вече било је величанствено освје-
тљење, а на високом Тријемцу јавно бјеше
погледати транспарентно освјетљење и у
свјетлих баистећа се четири велика слова:
Живео Султан Абдул-Хамид! —

Љетина код нас, хвала Богу, напре-
дује добро, тако да се надамо изобилној
жетви. Радије око путева напредују врло
добро, стање здравља у народу најповољ-
није, а народ је у велико одушевљење и
весело, особито са доласка и бављења Го-
сподара међу нама.

Домаће вијести.

ЦЕТИЊЕ, 25. Августа.

— Његово Височанство Књаз вратио се јуче са својом пратњом из Подго-
рице.

Књижевност.

Правила и упутства за извршење
законика о попису дјетства и имаовине. У
Београду. Штампано у краљ. ери. држав-
ној штампарији 1884. —

Рачуница (Аритметика) за прва три
гимназијска разреда, за више девојачке
школе и еродне им заводе. Израдио по
дру Франц Мочинику и др. Андрија М.
Матић, гимназ. професор. У Новоме Саду.
Издао књижара Луке Јодића и др. 1884.
Цијена 1 фор. 50 новч. —

Историја Историја Српског
Народа, од најстаријих времена до про-
глашења нове краљевине. За народ и шко-
лу. Са 100 слика. Издаје Коета Мандаровић.
У Бечу 1885. Цета свеска. Цијена 20 нов-
чића. —

Крмчија Савинска. Описао др. Ни-
кодим Милин. Задр, печатња Ив. Води-
ко, 1884. —

Намјештај о православном бого-
словском Сјеменишту у Задру за школ-
ску годину 1883-84. Година шеста. Задр,
печатња Ив. Водице, 1884. —

Kilka słow o charakterze dzie-
jowym Słowian i ich poslannictwie. Opracował
Ludomir Proszynski. Warszawa Druk
K. Kowalewskiego, Krolewska Nr. 1884. —
Geschichte Bosniens von den
ältesten Zeiten bis zum Verfall des Köni-
greiches. Nach dem Kroatischen des Prof.
Vjekoslav Klaić von Dr. Ivan von Boiničić.
Leipzig. Verlag von Wilhelm Friedrich, K.
Hofbuchhändler. 1885. —

Телеграма „Гласа Пригорца.“

БЕЧ, 24. Августа. — „Полит.
Коресп.“ јавља, да ће цар аустријски
и цар њемачки бити гости цара руско-
га за вријеме бављења његовог у
Пољској. Гире ће пратити цара.

ПРИЗ, 24. Августа. — „Аген-
ција Авасова“ опровргава вијест о
бомбардању Келунга.

РИМ, 24. Августа. — Јуче је
у Италији умрло од козере 104, од
тога 52 само у Напољу.

СОФИЈА, 24. Августа. — Књаз
Александар отпутовао у Варну, гдје
ће се бавити мјесец дана.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

На Књ. при. државној гимназији
на Цетињу отвара се 1. Септембра
ов. г. редовни школски течај за школ-
ску годину 1884/5.

Уписивање ученика трајаће од 1
до 10 Септембра, сваки дан прије
подне од 9 до 12 часова, у канцела-
рији гимназијске управе.

Предавања почињу у понедељник
10. Септембра.

Ученици основнијех школа, који
хоће да ступе у гимназију, дужни су
поднијети свједоцбу о свршеном с до-
брам успјехом четвртог разреда основ-
нијех школа.

У први разред гимназије не ће
се примати дјеча млађа од 10 година
ни старија од 15 година.

Они ученици, који тек ступају у
гимназију, имају при уписивању под-
нијети крштено писмо и свједоцбу
школску из потоњег разреда који су
свршили.

Цетање, 25. Августа 1884.

Управа

књ. при. државне гимназије

Књижевни огласи.

Изнао је 28.ми број

„ЦРНОГОРКЕ“.

у којем се налази ово:

1) Хамлет. Краљевић Дански. Тра-
гедија у 5 чина од Вилхелма Шекспира, с
инглеског превео др. Јаза Костић.

(2) Менс за па и сегорога за-
по. (Из рукописа: мозак и срце у књи-
жевности). (Настави). Писме Јован Павло-
вић.

3) Пјесме љубави. (По руском).
Од Јов. Поповића-Ипцова.

4) На повратку с Бранкове
свечаности. IV. Од Вуковара до Три-
јешња. Писме др. Јаза Томановић.

5) Под Острогом 1884. Билешко
с пута. (Настави). Од Ј. П.

6) Књижевни преглед. (Учена
друштва, библиографија, вијести из стра-
нијех књижевности, личне вијести.

7) Кореспонденција.
„Црногорка“, лист за књижев-
ност и науку, излази на Цетињу сваког
четвртка на цијелом табаку.

Стаје за Приу Гору Аустро-
Угарску, Босну и Херцеговину:

На годину 4 зор. — а. вр.

На по године . . . 2 „ — „

На три мјесеца . . 1 „ — „

За све остале земље:

На годину . . . 15 франака у злату.

На по године . . 8 „ — „

На три мјесеца 4 франка у злату.

Преплата из Црне Горе шаље се
управо „уредиштво „Црногорке“ на Це-
тиње.

Преплата из Аустро-Угарске
(Босне и Херцеговине) нека се ша-
ље поштом упутицом на г. Петра
Рамадановића у Котор.

Преплата из Србије нека се ша-
ље књижари Валожића у Београд.

Из свих тих крајева ко хоће може
слати преплату и управо на уредиштво
„Црногорке“, али ваља само у плаће-
ном до Цетиња писму.

Нови преплатници могу још добити
све бројеве „Црногорке“ од почетка
новог године.

Цетиње, 25. Августа 1884.

Уредиштво „Црногорке“.

Трговачке вијести.

Тријешње, 19. Августа.

Кава ниже цијене. Рио од фр.
53—66; боља фр. 70—96. Лангера фр.
70—80. Порторико фр. 86—105. Мона
фр. 97—106.

Цукар тврде цијене.

Уље обично за јело фр. 40—44. Далма-
тинско фр. 42—46. Талијанско фино фр. 70—88
по кавоји.

Ориз тал. фр. 18—20. —; инглески
фр. 10—16.50. Бакар фр. 23.

Петр од еј чврсто држан по 9.50—
10.60 у барилу; фр. 12.50 у сандуцама.

Маст свињска права по фр. 55.50, ин-
глеска фр. 54—56. —

Слакина слабо тражена по фр. 55. — 5
Масло фр. 80—96. — Јој фр. 44.50. На
рано и лампу од фр. 5—7 санду-
Рожић фр. 5—7. —. Лешница фр. 34.
— Грохје Султ. фр. 15—36. Свонге
фр. 8—12. — Грамак фр. 10—13. Па-
сул фр. 7—11.50. — Јећа фр. 13—20. —
Вуна босанска фр. 100—115. Метарка фр.
110. — слабо тражена. —

Коже стројне фр. 140—160. — Во-
ловске стројне фр. 48—56. — Јагмеће
фр. 76—116. Зече фр. 24—35.
Двијес живље тражен, а цијено удржавно.
— Сијено 160 новч. до 1.80.

Шљиво босанско и хрватско фр. 26.
— 28. Шленка фр. 9.45—10. Кукуруз
власки фр. 6.50 до 7. —; Бакарски фр. —
8.50. Хрватски фр. 7.50. Рио фр. 7.62
3.06 мађарск фр. 7.80. Хрватска фр. 7.50
8. —. Арбанашка фр. 6.25—7.

Тријешњанска курса: дне 19. Августа 1884

Аустријска државна банка фр. 80. —
50, исти у сребру фр. 85.75; мети у
злату фр. 103.40, 5% аустријска рента фр.
96.60.

Дионице народне банке фр. 858. —
Кредит фр. 298. —; Јој фр. 820.

Лондон 10 лира стерлинга фр. 121.50—
121.70 Наполеони фр. 9.64.966 1/2, п. вр. цекини
фр. 5.65; државне марке фр. 59.45—59.55;
францеске фр. 48.20—48.30.

ПОШТАРСКИ

ЉЕТНИ РАСПОРЕД

поласка и доласка пошта.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња
за Котор у недељу; предавање до 10 и по
ура у јутро; у уторник: предавање до 10
и по ура у јутро; у четвртак: предавање до
до 10 и по ура у јутро.

Долazi на Котора, у уторник: разда-
вање у 1 уру по по дне; у сриједу: раз-
давање у 12 уру по дне; у четвртак: раз-
давање у 7 уру по по дне; у петак: разда-
вање у 6 уру по по дне, ако пароброд
стигне на вријеме у Котор.

ДЕЛИЖАНЦА полази са Цетиња за
Котор у четвртак, у 9 уру у јутро, преда-
вање у сриједу до 6 уру по по дне.

Долazi на Котора у четвртак у 8 уру
по дне, раздавање у петак у 8 уру по по дне.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња
за Ријеку, Бар, Даниловград, Никшић,
Подгорицу и Улицу у понедељник, сриједу
и суботу, предавање до 11 и по ура у јутро.

Долazi с Ријеке, из Бара, с Данило-
града, из Никшића, из Подгорице и из
Улице у уторник, четвртак и недељу, раз-
давање у 10 уру у јутро, а пошта стигне
на вријеме.

ДЕЛИЖАНЦА полази за Ријеку, Бар,
Даниловград, Никшић, Подгорицу и Улицу
у суботу, предавање у петак до 4 уру
по по дне.

Долazi у уторник, раздавање у 10
уру по по дне.

Канцеларија је сваки дан отворена од
8 уру до 12 у јутро и од 4 до 6 по по дне
Цетиње, 1. Јуна 1883.

Управителство

Књ. црногорске поште.

О Г Л А С И

5000

ОСТАТАКА ОД ЧОХЕ

(3—4 м.) у свјема бојама за потпуно
мушко одијело наље под ривалом, 1
остатак за фр. 5.

L. Storch in Bräun

Што се не допадне, крима се наград
без замјерке.

Мостре шаљу се на приносавно 10
новч. у поштомским билецима.
(15—52)

Личење Радикално

и БРЗО

свијех

БОЈЕСТИ нервозних,

ЕПИЛЕПТИЧНИХ И ТАЈНИХ

по мојој сопственој методи.

Награда се не тражи напријед него
код болесник одржави.

Др. проф. А. МАДАСЦИНА

члан многих учених друштва

106, Faubourg, St. Antoine 106, Paris.

Личење се дају ПРЕКО ПИСМА.

(12—52)